МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Факультет/інститут **природничих наук**

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 08 – Природно-заповідний фонд України

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Екологія»

Спеціальність 101 Екологія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від “26” січня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Природно-заповідний фонд України
Викладач (і)	Черепанин Роман Миронович
Контактний телефон викладача	+380972714625
E-mail викладача	roman.cherepanyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	6 кредити ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Очні групові та онлайн консультації

2. Анотація до навчальної дисципліни

Дисципліна **"Природно-заповідний фонд України"** охоплює вивчення системи природно-заповідного фонду України, що включає природні заповідники, національні парки, біосферні заповідники та інші території, які мають важливе екологічне значення. Студенти знайомляться з правовими аспектами управління територіями природно-заповідного фонду, з методами інвентаризації та моніторингу природних об'єктів, а також з особливостями екологічної роботи в заповідних територіях. Вивчення дисципліни допомагає студентам зрозуміти важливість збереження біорізноманітності та природних екосистем для збереження природи та екологічного балансу в регіоні.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є набуття знань і умінь, необхідних майбутнім фахівцям для розуміння наукових підходів щодо збереження рослин та тварин на популяційно-генетичному та видовому рівнях.

Основними **цілями** вивчення дисципліни є:

1. Розуміння поняття біорізноманіття;
2. Вміння використовувати червоні списки видів тварин, рослин і грибів в аналітичних дослідженнях;
3. Знати які використовуються методи та підходи для охорони біорізноманіття на різних рівнях організації живого, зокрема популяційному та видовому;
4. Отримання знань про природоохоронні території як об’єкти охорони біологічного різноманіття;
5. Використання міжнародного та національного екологічного природоохоронного законодавства для збереження біорізноманіття, зокрема рослин і тварин;
6. Знати ряд рідкісних видів рослин та тварин в Україні, причини їх рідкісності та заходи, які впроваджуються для їх охорони;
7. Розуміння оселищної концепції збереження біорізноманіття в Україні та світі.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК02. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК04. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК05. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК07. Здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети.
ЗК08. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
Спеціальні компетентності:
СК15. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.
СК18. Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.
Програмні результати навчання:
ПР12. Уміти оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища.
ПР21. Уміти вибирати оптимальну стратегію щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.
ПР23. Знати особливості правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення раціонального використання, охорони та відновлення природних ресурсів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	30
практичні	30
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1	101 Екологія	1	нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	практичні	сам. роб.
Змістовний модуль 1: Організація та структура природно-заповідним фондом України			

1. Заповідна справа як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.	2	2	
2. Науково-методологічні засади заповідної справи.	2	2	
3. Класифікація природно-заповідних територій та об’єктів.	2	2	
4. Геоекологічні підходи в організації природно-заповідних територій.	2	2	
5. Нормативно-правові засади створення та проектування територій та об’єктів природно-заповідного фонду України.	2	2	
6. Формування мережі природно-заповідних територій.	2	2	
7. Заповідна справа як галузь міжнародної природоохоронної діяльності.	2	2	
Змістовний модуль 2. Стан охоронюваних екосистем та діяльність на територіях природно-заповідного фонду України.			
8. Природоохоронна діяльність на територіях і об’єктах природно-заповідного фонду України.	2	2	
9. Видовий склад та біорізноманіття природно-заповідних територій.	2	2	
10. "Червоні книги" та списки рідкісних видів та оселищ в системі збереження біоландшафтного різноманіття.	2	2	
11. Моніторинг та оцінка стану природно-заповідних територій та об’єктів.	2	2	
12. Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом України.	2	2	
13. Екологічна освіта та просвіта на природно-заповідних територіях.	2	2	
14. Екологічний туризм на природно-заповідних територіях України: можливості та ризики.	2	2	
15. Роль природно-заповідного фонду у збереженні природно-культурного спадку України.	2	2	
Індивідуальні завдання/Сам. робота студентів			
Тема 1. Природні й біосферні заповідники.			10
Тема 2. Національні природні парки.			10

Тема 3. Регіональні ландшафтні парки.			10
Тема 4. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.			10
Тема 5. Штучно створені території та об'єкти природно- заповідного фонду України.			10
Тема 6. Екологічні мережі.			10
Тема 7. Вплив людської діяльності на біорізноманіття та екосистеми.			10
Тема 8. Кліматичні зміни та їх вплив на природні території.			10
Тема 9. Лісове господарство та його роль у збереженні природи.			10
Тема 10. Відновлення та рекультивація природних територій.			10
Тема 11. Використання природних ресурсів та проблеми їх охорони.			10
Тема 12. Екотуризм та його роль у збереженні природних ландшафтів.			10

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система методів оцінювання складається із двох видів контролю: поточного та підсумкового. Поточний контроль включає: - тестування – така форма контролю дозволяє перевірити підготовку студентів до кожного заняття; проводиться регулярно на вибірковій основі; - творчі завдання – проводиться з метою формування вмінь і навичок у студентів практичного спрямування, формування сучасного наукового мислення, вміння приймати відповідальні та ефективні рішення; - самостійна робота – така форма контролю дозволяє виявити вміння чітко, логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння працювати самостійно; - індивідуальна науково-дослідна робота студентів (презентації дослідно-проектних робіт, звіти про розробку комплексних проектів, контрольні роботи) – проводиться протягом семестру з метою отримання практичних навиків та умінь щодо використання та опрацювання наукових джерел, написання статей, тез, оформлення звітів, розробка презентаційного матеріалу, використання теоретичних та емпіричних методів дослідження.

	Упродовж поточного контролю, на практичних заняттях, студент може максимально отримати 50 балів (40 балів – за роботу практичних заняттях, 10 балів – за індивідуальну науково-дослідну роботу). Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену (максимальна оцінка – 50 балів). Підсумкова оцінка розраховується за сумою накопичених впродовж вивчення дисципліни балів. Впродовж вивчення дисципліни студент зобов'язаний: - систематично відвідувати заняття; - вести конспекти лекцій і практичних занять; - брати активну участь в роботі на практичних заняттях; - виконувати тестові завдання; - виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання.
Вимоги до письмових робіт	У письмовій контрольній роботі студент повинен продемонструвати уміння синтезувати теоретичні і практичні знання, отримані в межах одного змістового модуля. Під час підсумкового модульного завдання розглядаються контрольні питання, тести, ситуаційні задачі, запропоновані у методичних розробках для студентів, здійснюється контроль практичних навиків і умінь за темами змістового модуля. Усі відповіді повинні бути подані чітко, грамотно, у заданій послідовності.
Умови допуску до підсумкового контролю	Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення всіх тем навчальної дисципліни. До підсумкового контролю допускаються студенти, які були присутні на більше 50% занять і набрали мінімум 25 балів за роботу на практичних заняттях. Студентам, які мали пропуски лекційних чи практичних занять, дозволяється ліквідувати заборгованість на протязі наступних після пропуску двох тижнів.
Підсумковий контроль	Форма контролю: екзамен. Форма здачі: комбінована (письмова з усним захистом).

7. Політика навчальної дисципліни

- Неприпустимі списування, студент повинен вільно володіти матеріалом.
- Якщо студент пропустив більше 50% занять, він повинен пройти тестування і тільки тоді може бути допущений до написання екзаменаційної роботи.
- Обов'язковим для допуску до екзамену є відвідування більше 50% занять, робота на парах, підготовка доповідей, виконання контрольної роботи. Студент повинен набрати мінімум 25 балів за роботу на практичних заняттях.
- Для складання екзамену студент повинен набрати мінімум 25 балів за написання екзаменаційної роботи.

8. Рекомендована література

Вихор Б., Дикий І., Тимочко С., Франчук М., Хоєцький П., Черепанин Р., Ямелинець Т. Методики обліку рисі, ведмедя та вовка. – Київ: WWF-Україна, 2022. – 64 с. ISBN: 978-617-8055-17-2 DOI: 10.5281/zenodo.7533788
Гринчишин Н.М. Природно-заповідна справа : навч. посіб. / Н.М. Гринчишин. Львів: ЛДУБЖД, 2008. – 224 с.
Давиденко В.М. Заповідна справа : навч. посіб. / В.М. Давиденко. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – 140 с.
Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К. : Географіка, 2003. – 306 с.
Ковальчук А.А. Заповідна справа : наук.-довід. вид. / А.А. Ковальчук. – Ужгород : «Ліра», 2002. – 312 с.
Петрина Н.В. Заповідна справа : конспект лекцій у схемах і таблицях / Н.В. Петрина. – К. : Центр ІТ, 2007. – 116 с.
Попович С.Ю. Природно-заповідна справа : навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К. : Арістей, 2007. – 480 с.
Природно-заповідний фонд України: території та об’єкти загальнодержавного значення / Гол. ред. К.М. Ситник. – К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. – 332 с.
Реймерс Н.Ф. Особо охраняемые природные территории / Н.Ф. Реймерс, Ф.Р. Штильмарк. – М. : Мысль, 1978. – 298 с.
Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) : монографія / Л.П. Царик. – Тернопіль: «Підручники і посібники», 2009. – 320 с.
Bedernichek T., Partyka T., Cherepanyn R., Kuchma T., et al. (2018). Environmental impact of the planned ski resort SVYDOVETS: far-reaching consequences on the ecosystems and biodiversity // 5 th Forum Carpaticum "Adapting to Environmental and Social Risk in the Carpathian Mountain Region" (Hotel Eger-Park, Eger, Hungary, 15-18 October 2018). - P. 74-75. (Eng)
Cherepanyn R.M. (2019). Rare arctic-alpine plant species in the highlands of the Svydovets massif (Ukrainian Carpathians) // Actual problems of botany and ecology. Materials of the International Conference of Young Scientists (V. N. Karazin Kharkiv National University, September 6-9, 2019). – P. 47. (Ukr)
Cherepanyn R.M. (2019). Changes in population vitality of rare arctic-alpine plant species in high mountain part of the Ukrainian Carpathians under influence of climatic factors // Studia biologica. Volume 13 (1). – P. 117-128. (Eng)
Cherepanyn R.M., Vykhor B.I., Biatov A.P., Yamelynets T.S., Dykyy I.V. Population dynamics and spatial distribution of large carnivores in the Ukrainian Carpathians and Polissya // Biosystems Diversity, Vol. 31, № 1. 2023. – P. 10-19. DOI: 10.15421/012302 Web of Science, Scopus
Hleb R., Loya V., Cherepanyn R. Salix herbacea L. (Salicaceae) in the Maramures massif of the Ukrainian Carpathians // Plant Introduction, 85/86, 2020. P. 130–136. (Eng)
Kyyak, V., Mykitchak, T., & Reshetylo, O. (2021). Problems of biotic and landscape diversity conservation in the Ukrainian Carpathians highlands. Studia Biologica, 15(4): 59–70 DOI: https://doi.org/10.30970/sbi.1504.668

Допоміжна література

Андрієнко Т.Л. Наукові дослідження територій та об’єктів природно-заповідного фонду. Літопис природи / Т.Л. Андрієнко // Заповідна справа Україні. – К. : Географіка, 2003. – С. 183-188.
Бевзенко В.М. Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання) : монографія / В.М. Бевзенко. – Херсон : Айлант, 2005. – 268 с.
Биогеография : учебник / Г.М. Абдурахманов, Д.А. Криво-луцкий, Е.Г. Мяло [и др.]. – М. : Академия, 2003. – 480 с.

Герасименко Я. Правова охорона природно-заповідного фонду України / Я. Герасименко // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 4. – С. 266-271.
Гриневецький В.Т. До обґрунтування основних понять і методології досліджень ландшафтного різноманіття в Україні / В.Т. Гриневецький // Український географічний журнал. – 2000. – №2. – С. 8-13.
Гродзинський М.Д. Збереження та відтворення ландшафтного різноманіття в контексті сталого розвитку / М.Д. Гродзинський, П.Г. Шищенко // Заповідна справа в Україні. – 1998.– Т.4.– Вип. 1.– С. 3-7.
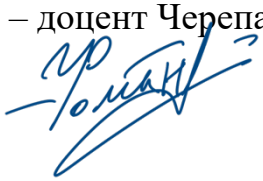
Викладач – доцент Черепанин Р.М.